

The Ideal Sound and Length of a Shevarim

רמז לחודש אלול בפרשת כי תצא

דברים פרשת כי תצא פרק כא

(י) כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וְנָתַנּוּ יְקִיָּקָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שָׁבוּיִם: (יא) וְרֵאִיתָ בַשָּׂבִיָּה אִשָּׁת יִפֶּת תְּאָר וְחִשְׁקֶת בָּהּ וְלִקְחֶתָ לָךְ לְאִשָּׁה: (יב) וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָהּ אֶת צַפְרֹנֶיהָ: (יג) וְהִסִּירָה אֶת שְׂמַלְת שָׂבִיָּה מֵעֵלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבְכַתְּהָ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָהּ וְהִיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה:

זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת כי תצא

א"ר שמעון ווי על דא ווי ע"ד "תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם [שם ל]" דהא יצר הטוב אשתבאי בידיה ואיהו מלך עליה. אשת יפת תאר דא היא נשמתא כד"א [שם לא] "אשה יראת ה' היא תתהלל." דהא בכל יומא ויומא אינון סיען ומנהיגין דנשמתין ואינון סיען ומנהיגין דיצר הרע אינון בקטרוגא [דף צו עמוד ב] תדירא מקטרגין אלן באלין וכל שייפין דגופא בצערא בינייהו בין נשמתא ובין יצה"ר. "והבאתה אל תוך ביתך" דאתתרכת מתמן ושפחה כי תירש גברתה וכבר אוקימנא מלין....

וכד עבדו ית עגלא אעדו מנייהו אינון לבושי יקר דכתיב "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב." "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" דא היא ירחא דאלול דביה סליק משה לטורא נמבעי רחמין קמי קב"ה בגין דישתביק לישראל על [חובא] דעגלא. ובגין דא ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים בגין דגלי ערייתא דקב"ה וערייתא דאורייתא כד"א "ערות אביך וערות אמך לא תגלה." וע"ד אמר "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך [תלים קיט]." והוו ישראל רחיקין ממלכא כל ההוא זמנא עד יומא דכפורי דנחית משה מן טורא....

(זה רמז לתקיעת שופר בחודש אלול)

מקורות בחז"ל בענין שברים ותרועה

מסכת ראש השנה לג:

משנה. סדר תקיעות: שלש של שלש שלש. שיעור תקיעה כשלוש תרועות, שיעור תרועה כשלוש יבבות. **גמרא:** שיעור תרועה כשלוש יבבות. והתניא: שיעור תרועה כשלושה שברים! - אמר אביי: בהא ודאי פליגי, דכתיב "יום תרועה יהיה לכם," ומתרגמינן: "יום יבבא יהא לכוון." וכתיב באימיה דסיסרא "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא." מר סבר: גנוחי גנח, ומר סבר: ילולי יליל. ... ומנין שפשוטה לפניה - תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה." ומנין שפשוטה לאחריה - תלמוד לומר "תעבירו שופר." ואין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין - תלמוד לומר בחדש השביעי,

מסכת ראש השנה דף לד.

אתקין רבי אבהו בקסרי: תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. - מה נפשך? אי ילולי יליל - לעביד תקיעה תרועה ותקיעה, ואי גנוחי גנח - לעביד תקיעה שלשה שברים ותקיעה! - מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל. - **מתקיף לה רב עיורא:** ודלמא ילולי הוה, וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיעה! - דהדר עביד תקיעה תרועה ותקיעה. - מתקיף לה רבינא: ודלמא גנוחי הוה, וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה! - דהדר עביד תקיעה שברים תקיעה. - אלא רבי אבהו מאי אתקין? אי גנוחי גנח - הא עבדיה, אי ילולי יליל - הא עבדיה! - **מספקא ליה דלמא גנח ויליל.** - אי הכי, ליעבד נמי איפכא: תקיעה, תרועה, שלשה שברים ותקיעה, דלמא יליל וגנח! - סתמא דמילתא, כי מתרע באיניש מילתא - ברישא גנח והדר יליל.

מסכת ראש השנה דף טז. - טז:

אמר רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? - למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! - אלא: למה מריעין? - מריעין? - רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן.

מחלוקת ראשונים בשיטת רבי אבהורמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ג

הלכה ב: תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעין היאך היא, אם היא היללה שמילין הנשים בנהייתן בעת שמיבבין, או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל, לפיכך אנו עושין הכל.

חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף לד עמוד א

ונשאל רבינו הא"י ז"ל וכי קודם שבא ר' אבהו לא יצאו ישראל ידי תקיעת שופר, שהרי נראה שהיה הדבר ספק ביניהם ענין התרועה, כדאמרן בהא ודאי פליגי, ואין ספק שהכרעה היתה להם בדבר כי האיך אפשר שבמצוה כזו שהיתה בכל שנה לא ידעו אמתתה ולא ראו אלו לאלו איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה איך היה נוהג, והשיב הוא ז"ל כי בודאי תרועת תורה בכל אחד מאלו בין בגנוחי בין בילולי שכונת התורה בתרועה לעשותה מקולות ושברים. ובתחלה היה עושה זה שברים וזה יבבות כפי מה שנראה לו שהוא יותר יפה והיו כולן יוצאין ידי חובתן. והחכמים היו יודעין כן, אבל המון העם היו טועין שהיו סבורין שיש חילוק ביניהן ושלא יצאו אלו או אלו, וכדי להוציא מלבן של הדיוטות וגם שלא תהא תורה כשתי תורות בא ר' אבהו ותיקן לעשות כל אחד כדברי אלו ואלו וגם הוסיף תרועה אחת משלו כי נתן דעתו לתקן התרועה בכל מיני קול נשבר שאפשר הנוהגין, ומפני שהיה הדבר נראה להדיוטות שיש מחלוקת ביניהן נקט ליה תלמודא על דרך מחלוקת ובדרך קושיא ותירוץ, ונמצא שלדברי רבינו הא"י שפיר אדם יוצא חובתו בכל אחד מן הסימנין האלו כשעושה אותו ג' פעמים או (ב) כל סימן פעם אחת ויעשה האחד למלכיות והאחד לזכרונות והשלישי לשופרות. וכמו שנהגו עכשיו בתקיעות שעל סדר ברכות וכל אדם יוצא גם בזמן הזה בתקיעות שעל סדר ברכות.

אבל יש אומרים דודאי הא דר' אבהו ספיקא ממש הוי, ובודאי שבדורות הראשונים נהגו בתרועה כמו שראו למשה, אבל אותה תרועה בטלה בדורות התנאים והאחרונים, שהרי התורה אמרה סתם תרועה קול נשבר כדרך שאדם עושה בשברו וסגנון אחד אמרה תורה לכולם, ואין הדורות שוין בדבר, שהרי תמצא במיני הניגונין ענין קול שהיה קול מנגן לדור שעבר וחזר קול תמרור (לקול) [לדור] אחר, וכן אירע בענין התרועה כי לא היו בדורות האחרונים מריעים על שברם כדרך הראשונים, וגם יש שמריעין בשתיהן או בשלשתן פעם בזה ופעם בזה ואינו יודע איזה יכשר הזה או זה, ולכך הוצרך ר' אבהו לתקן זה.

מחלוקת ראשונים באופן השבריםדרשה לראש השנה לרמב"ן (חידושים לראש השנה לג):

.... וכתוב בתוספות של רבינו שמשון וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך בכל אחת מהן כשיעור שלש יבבות של שלש קולות כל שהוא, דאם כן נעשית כל אחת מהן תקיעה, דשיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלש יבבות, ובאמת שיפה עיין וטוב ליזהר, אבל כפי הנראה מדקדוק הלשון אין ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לשורר ולרנן, וזהו קול שבור כעין המיליל, וכבר פירשו רבותינו ז"ל אלינו רעם (נ"א דיגום) הקול כשאמרו גנוחי וילולי, וכן לשון התורה עצמה תרועה, ולשון התרגום

יבבא, שניהם לשון שבר, כי תרועה מענין רועו עמים וחתו, רועה התרועעה הארץ, ומגזרתם, ויבבא כמו יללה, ותיבב כמו ותיליל, כולם לשון שבר ברוח, כענין שנאמר ואתם תצקו מכאב לב ומשבר רוח תילילו,

חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

הרי למדנו שיעור התקיעה והתרועה אבל עדיין לא למדנו שיעור השבר, ונראין דברים שהשבר קטן מתקיעה דאי לא הוי ליה תקיעה, וגם גדול הוא מן היבבה של בני אדם, וכיון שכן נמצא שהשבר אינו אלא כדי ב' יבבות ויותר מעט אבל לא ג' יבבות שלימות שהרי התקיעה של תר"ת שיעורה ג' יבבות והיאך יהיה שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן, ואין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינויו, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שא"כ חזר יבבות, ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בנגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול שהתקיעה ג' יבבות לכל הפחות והשבר קטן ממנו ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות, וכ"כ רבינו שמשון, והוא הנכון,

ספר בתי יוסף עמ' מו

ז. המנהג ברוב קהילות מדינתנו לתקוע שברים פשוטים בלי שום שינוי קול. דהיינו לתקוע טו ולא טו-או ולא טו-או-טו.

שיעור השברים

רש"י מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

שלוש יבבות - שלש קולות בעלמא, כל שהוא.

תוספות מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

שיעור תרועה כשלוש יבבות - פירש בקונטרס שלשה קולות בעלמא כל שהוא ולקמן (דף לד.) אמרינן דאתקין רבי אבהו בקסרי קשר"ק קש"ק קר"ק משום דמסופק בתרועה דקרא אי תרועה ממש מה שאנו קורין תרועה דהוא ילולי יליל או שברים דגנוחי גנח או שברים ותרועה שניהם צריך לתרועה דדלמא גנוחי גנח וילולי יליל וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך על כל אחד בפני עצמו כג' יבבות של שלשה קולות כל שהוא דאם כן נעשה תקיעה ולא שברים דהא שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כג'....

ורב"א ור"י בן הר"ר מאיר מפרשים דיבבא היא שלש כחות של כל שהוא נמצאת תרועה תשע כחות ושיעור תקיעה כך היא ולפירושה אין לחוש אם מאריך קצת בשברים

שולחן ערוך אורח חיים תק"צ

(ג) יש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה, ושעור תרועה כשלשה יבבות, דהיינו ג' כחות בעלמא כל שהוא והם נקראין טרומיטין; ולפי זה צריך לזהר שלא יאריך בשבר כשלשה טרומיטין, שאם כן יצא מקלל שבר ונעשה תקיעה; ויש אומרים דאין לחוש אם האריך בשברים קצת, ובלבד שלא יאריך יותר מדאי וכן נוהגין (מהדכי והגהות אשרי פי"ט),

וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר מבש"ת, ובש"ת יותר מבש"ת; ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש, שאין לה שיעור למעלה; וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה; וכן אם מוסיף על ג' שברים ועושה ד' או ה', אין לחוש. ויש אומרים ששיעור יבבא ג' טרומיטין; ושעור תרועה כשלשה יבבות, שהם ט' טרומיטין; ושעור תקיעה גם כן תשעה טרומיטין, כתרועה; ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים; וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשעור י"ב טרומיטין, ומי שלא האריך בתקיעה כשעור הזה והאריך בשברים, לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר.

נפש הרב עמ' רו

...ורבנו בצעירותו הציע דהלא תחת לעשות ג' שברים רגילים כנהוג יש להנהיג לעשות שברים שכל אחד מהם יהיה כאורך ב' טרומיטין, ואף דלתוס' בעינן לתרועה ט' טרומיטין, והוא הדין נמי לתקיעה דשיעור תקיעה כשיעור תרועה ויש לטעון דבעינן שאורך כל השברים ביחד יהיה ג"כ כאורך ט' טרומיטין וא"כ אם נעשה רק ג' שברים שכל אחד מהם רק כאורך ב' טרומיטין נמצא שבסך הכל השברים לא יהיו אלא ו' טרומיטין לזה י"ל דיש להנהיג לעשות ה' שברים ונמצא שבס"ה יש כאורך י' טרומיטין ונמצא שיצאנו י"ח לכל הדעות על הצד היותר טוב ואביו הגרמ"ס כתב הצעתו זו להגר"ח והוא קיבלה ואף הנהיג כן אצלו בבריסק וכן היה נוהג רבנו בבית המדרש שלו....

מפני הרב עמ' קנט

רבנו יעץ להרבנים להנהיג לתקוע ה' שברים קצרים בכדי לצאת גם שיטת רש"י וגם שיטת הריב"א שבתוס' ר"ה (לג.) [עיי' מש"כ בספר נפש הרב עמ' רז] ואמר שכן נהג אביו וכמדומה לו שכן נהג גם הגר"ח, וכששאלוהו מדברי המג"א שכתב בס"י תק"צ סק"ב בשם מהרי"ל שהמנהג הוא שאין מוסיפין על ג' שברים אף על פי שהכל נוהגים להוסיף תמיד על ט' הטרומיטין של התרועה השיב רבנו שמקור המנהג ההוא הוא מאותו המעשה שאירע במגנצא שהובא ברא"ש למסכת ר"ה פ"ד סי' י"א שתקע התוקע ארבעה שברים והחזירוהו לראש מפני שחששו להפסק קול אחר שלא היה נצרך בין התרועה ובין הפשוטה שלאחריה והקפידו עליו שאר הגדולים שהיו נוכחים בשעת מעשה דאין בזה משום הפסק דתקיעה ושברים אין להם שיעור למעלה וכמו שעושים בתרועה כמה כוחות כך יכול לעשות כמה שברים עיי"ש בהמשך דברי הרא"ש וברא"ש לעיל סי' יו"ד ולפיכך היה סבור רבנו שטפי עדיף לתקוע ה' שברים קטנטנים בכדי לצאת ידי שיטות רש"י והריב"א גם יחד מאשר לחוש לחומרת המהרי"ל הנ"ל שנדחתה באמת מדעת רוב הראשונים

בתי יוסף עמ' מח

ח. שיעור תקיעה של תשר"ת הוא י"ח כחות ושיעור תקיעה של תש"ת ותר"ת הוא ט' כחות. למעשה, שיעור תקיעה של תשר"ת הוא בערך 3-4 שניות ושיעור תקיעה של תש"ת ותר"ת הוא בערך 1.5-2 שניות.